

RUDARSKO-METALURŠKI ZBORNIK

MINING AND METALLURGY QUARTERLY

LETNIK
VOLUME 38

LJUBLJANA 1991

ŠT.
NO. 2

Varstvo narave in geološka dediščina v Sloveniji

J. ROTAR

Članek obravnava razvoj varstva narave pri nas in vlogo geologov kot prvih naravovarstvenikov. Predstavljena je organizacija in pravne osnove današnje naravovarstvene službe ter neustrezen položaj geologije znotraj nje. Med spremembami, ki naj pripomorejo k ponovni uveljavitvi stroke, je podan predlog za novo tipološko klasifikacijo geološke naravne dediščine in dopolnila varstvenega režima.

I. UVOD

Veljavna paradigma varstva narave izvira iz romantičnega gibanja, obdobja prosvetljenstva in razcveta naravoslovja v 18. in 19. stoletju. Eksplozija prebivalstva, intenzivno naseljevanje in hitro spreminjanje prvobitnega naravnega okolja, kolonizacija in rast megapolisov prek vseh meja so privedli daljnovidne znanstvenike, predvsem naravoslovce, do spoznanja, da je nujno zaščititi zadnje ostanke neokrnjene narave. Ni naključje, da je izraz »spomenik narave« (Naturdenkmal) prvi uporabil svetovni popotnik in polihistor Alexander von Humboldt (1769–1859). Državnopravna zaščita varstva narave se je začela v ZDA že leta 1872, ko so razglasili prvi narodni park na svetu, Yellowstone National Park. Po prvotni definiciji je to javna površina pod državnim varstvom, namenjena »uživanju ljudi v prosti naravi«. S prvim pravnim aktom so med drugim zavarovali tudi območja enkratnih geoloških pojavov.

Omenimo še, da so prva naravovarstvena parka v Evropi razglasili 1909 na Švedskem in v Švici, kar nekaj let kasneje od prve pobude za ustanovitev »naravnih rezervatov« na Kranjskem.⁸⁾

II. ZAČETKI VARSTVA NARAVE PRI NAS

Prvi začetki naravovarstvenega delovanja pri nas segajo v 19. stoletje. Gre za vrsto navdušencev, hribolazcev, ljubiteljev narave, lovcev, gozdarjev, prvih turistov in članov olepševalnih društev, ki so opremljali poti, postavljali razgledišča in tudi drugače skrbeli

Jošt ROTAR, dipl. ing. geol., konservator za neživo naravno dediščino, brezposeln
Melikova 5, Ljubljana,

za popularizacijo in varstvo narave. Mednje lahko štejemo tudi prvega slovenskega geologa Marka Vincenca Lipolda, ki je že leta 1862 na letnem zboru Avstrijskega planinskega društva na Dunaju predaval o »Solčavskih in Kamniških Alpah na meji Štajerske, Kranjske in Koroške«. Wester¹⁰⁾ navaja, da je Lipold opisal vrsto naravnih znamenitosti tega območja, denimo Logarsko dolino s slapom Rinka, Iglo s periodičnim izviro, geološke in botanične posebnosti . . .

Med prve oblike varstva narave ⁷⁾ štejemo izločitev 305 ha kočevskih gozdov grofa Auersperga (1888), zavarovanje tise, Blagajevega volčina in planike na prelomu stoletja in uveljavitev 1902. leta sklenjene pariške mednarodne konvencije o zaščiti ptic na območju monarhije

Prvi pravi začetnik varstva narave pri nas je danes domala pozabljeni Albin Belar, slovenski seizmolog, profesor naravoslovja na ljubljanski realki. Ribarič⁸⁾ piše, da se je med drugim ukvarjal tudi s kristalografijo, kemijo, geomorfologijo in mineralogijo. Posebej pomembno pa je njegovo delo na področju zaščite narave. Že leta 1903 je s sodelavcema predložil deželni vladi Kranjske pobudo za popis in vzdrževanje naravnih spomenikov skupaj s predlogom za organizacijo rezervatnega varstva, na katero pa žal ni bilo odziva. Delo naravovarstvenih zanesenjakov pa je za časa stare Avstrije le obrodilo sadove, a šele leta 1914. Takrat je dunajsko ministrstvo za poljedelstvo izdalo navodila za varovanje in inventarizacijo naravnih spomenikov, a je delo preprečila vojna⁷⁾.

Po nastanku Kraljevine SHS so oživele stare naravovarstvene pobude, Albin Belar pa je bil zdaj zaradi avstrijske usmerjenosti popolnoma izključen iz javnega življenja. Tako so leta 1919 pri Muzejskem društvu za Slovenijo v Ljubljani organizirali Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Naslednje leto so Pokrajinski vladi za Slovenijo predložili Spomenico²⁾, v katero so zapisali: »Skoraj vse kulturne države so uvidele potrebo ohranitve prirodnih spomenikov in so v ta namen ustanovile . . . prirodoznanstvene parke (rezervate, Naturschutzparke) . . . Da je tudi v naši državi, ki prednjači ostalim evropskim državam tako v florističnem kakor v favnističnem in geološkem oziru, nujna potreba v enakem smislu započeti resno delo, oteti znanstvenemu raziskovanju kar se še oteti da, je jasno, ako se hočemo obraniti sicer opravičenemu očitku nekulturnosti in nepojmovanja važnosti prirodnega varstva.« Med člani odseka, podpisniki Spomenice, je bil že od samega začetka posebej dejaven tudi profesor naravoslovja, geolog Ferdinand Siedel. Danes je znan predvsem po delu iz 1908. leta Kamniške ali Savinjske Alpe, njih zgradba in lice. V Spomenici 13 slovenskih naravoslovcev in ljubiteljev narave predlaga ustanovitev alpskih, gozdnih in barskih varstvenih parkov, zakonsko zaščito rastlinstva in živalstva, posebej pa še zaščito kraških jam in popularizacijo varstva narave. Predlagali so tudi konkretne oblike te zaščite. Med njimi so predvideli ustanovitev alpskih parkov v Karavankah, Kamniških Alpah, dolini Sedmerih jezer, gozdnih varstvenih parkov pri Oplotnici, na Kočevskem in na Snežniku, nadalje zaščito Ljubljanskega barja, za podzemne jame pa zahtevajo, da »preidejo v državno last«. Žal lahko ugotovimo, da so njihove pobude in želje sedemdeset let kasneje v marsičem še vedno neuresničene.

Pobuda je bila sicer delno sprejeta in 1922. leta je kot Uredba o varstvu redkih ali za Slovenijo značilnih in za znanstvo pomembnih živali in rastlin in o varstvu špilj ugledala luč sveta, žal okrnjena prav v delu, ki se nanaša na varstvene parke. Piskernikova⁷⁾ piše, da so naravovarstveniki že takrat pogrešali samostojen zakon o varstvu narave, kar je prav tako aktualno še dandanes. Ob svojem delu so se morali namreč sklicevati na člene drugih zakonov, ki so urejali lov, ribolov, gradbeništvo . . . Zato so leta 1930 izdelali še osnutek splošnega zakona o zaščiti prirode, ki pa je zašel v pozabo. Belarjeve pobude so se vendarle

delno uresničile. 1924. leta je ravnateljstvo državnih gozdov v dolini Triglavskih jezer izločilo 1600 ha zemljišč in jih za dobo dvajsetih let prepustilo alpskemu varstvenemu parku. Pogodbo so sklenili s Slovenskim planinskim društvom in Odsekom za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva⁶⁾. Uresničevati se je začela tudi zamisel o naravnem zaščitnem parku v Kamniških Alpah. Valentin⁹⁾ piše, da je solčavska podružnica Slovenskega planinskega društva 1939. leta odkupila na Okrešlju 430 ha zemljišč in razglasila narodni park. Tako je predstavnik Slovenskega planinskega društva Brilej³⁾ na Kongresu mednarodne unije planinskih združenj avgusta 1939 v Zermattu po nalogu Zveze jugoslovanskih združenj poročal o »novem zakonu za zaščito planinske narave, ki je stopil lansko leto v veljavo«. Naštel je najpomembnejše zaščitene naravne predele v kraljevini: Triglavski prirodovarstveni park, Županovo jamo v Ponovi vasi, 50 ha gozdne domene kneza Auersperga nad Kočevjem, 16 Plitvičkih jezer, Bijeje stijene v Veliki Kapeli, Štirovačo v Velebitu, Veliko Paklenico, Avalo in Obedsko baro.

Pri nas se je v tridesetih letih zavest o varstvu narave močno ukoreninila. O tem nam, denimo, priča Badjurov¹⁾ zapis o Cerkniškem jezeru v enem prvih slovenskih turističnih vodnikov, zapis, ki je žal aktualen še danes. »Po prevratu so očistili in poglobili požiralnike . . . Sedaj pa pogledajmo, kakšne »dobrote« v narodno-gospodarskem oziru je gori omenjena akcija za osušitev Cerkniškega jezera že prinesla in osobito, kaj obeta turizmu, ki se je pri nas komaj začel razvijati. Poprej silno bogastvo v ribah je danes domalega ugonobljeno. Poprej tako znamenita jezerska favna in v Sloveniji največja stacija ptic selilk (race, gosi in druge imenitne ptice so bile poprej tu celo stalne in so gnezdile!) sta sedaj domalega tudi že skoro uničeni . . . Neverjetno je, kako so nam v Sloveniji izredne prirodne znamenitosti na poti in kako kratkovidne so naše tujsko-prometne oči, ki mirno trpe ali sploh ne vidijo, kako se na veliko uničujejo naša najpomembnejša turistična dobra in kvarijo prirodno znameniti kraji!« Obetavne začetke varstva narave je znova preprečila vojna. Piskernikova⁷⁾ sicer piše, da so leta 1945 izdali odlok »o zaščiti kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti« kot začasni splošni zakon, kmalu zatem pa je bil ustanovljen tudi Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Vendar pa povojno obdobje ni bilo naklonjeno tovrstni dejavnosti. Omenimo le, da so 1944. leta poteklo pogodbo o zaščiti doline Sedmerih jezer uspeli ponovno obnoviti z odlokom o razglasitvi Triglavskega narodnega parka šele 1961. leta in da je ta po več kot osemdesetih letih od prve pobude za ustanovitev »varstvenih parkov« še vedno edini narodni park pri nas. Že več desetletij čaka na uzakonitev ideja o Notranjskem regijskem parku, kompleksna zaščita Pohorja, tudi problem Ljubljanskega barja še ni zadovoljivo rešen . . .

III. VARSTVO NARAVE DANES

Jugoslavija je ratificirala mednarodne akte s področja varstva narave, k varovanju narave pa nas zavezujejo tudi člani slovenske ustave. To področje v Sloveniji posebej urejajo Zakon o naravni in kulturni dediščini. Zakon o Triglavskem narodnem parku in Zakon o spominskem parku Trebče, zbrani v Predpisih s področja kulture,¹³⁾ vsi iz leta 1981, in vrsta podzakonskih aktov. Omenimo le odloke o zavarovanju redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in o obliki in namestitvi oznak naravnih znamenitosti. Še vedno pa pogrešamo celovit zakon o varstvu okolja, ki bi zadeval tudi varstvo narave. Pereč

problem je, recimo, primer Škocjanskih jam, ki so zaščitene kot naravni spomenik in celo vključene v seznam najpomembnejše svetovne dediščine UNESCO, a so zaradi nerešenega splošnega problema varstva okolja močno ogrožene.

V obstoječi zakonodaji je združeno varstvo naravne in kulturne dediščine, oboje pa je v pristojnosti ministrstva za kulturo. Za naravne pojave ali območja, ki imajo posebno kulturno, znanstveno, zgodovinsko ali estetsko vrednost, velja skupen izraz naravna dediščina. Njena zaščita je organizirana po sedmih območjih z regionalnimi zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine v Mariboru, Celju, Novem mestu, Kranju, Ljubljani, Novi Gorici in Piranu, za skupno evidenco in metodologijo pa skrbi republiški zavod. Strokovno delo na tem področju opravlja čez 20 konservatorjev za naravno dediščino, med katerimi so biologi, geografi, krajinarji in gozdarji. Geologija je kot fundamentalna naravoslovna disciplina in ena od ustanoviteljic slovenskega naravovarstva žal popolnoma izrinjena iz tega področja. Trenutno je geologinja konservatorka zaposlena le na goriškem regionalnem zavodu, medtem ko republiški zavod, ki skrbi za metodologijo, sploh ne zaposluje konservatorja te stroke. V gradivu Republiškega komiteja za kulturo Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji iz leta 1989 najdemo pod poglavjem Mreža, kadri, razvoj naslednji zapis:⁵⁾ »Zlasti opozarjajo, da je za kvalitetno varstvo naravne dediščine potrebna kompletna ekipa (geograf, zoolog, botanik, gozdar, krajinar), ne pa le eden ali dva od teh . . . «

Osnovo za delo celotne službe predstavlja Inventar najpomembnejše naravne dediščine, ki vsebuje podatke o vseh najpomembnejših objektih in območjih. Po vojni je izšel leta 1976¹¹⁾. Nova izdaja je v pripravi, 1988. leta pa je že izšla prva knjiga¹²⁾, ki pokriva vzhodno Slovenijo (območji celjskega in mariborskega regionalnega zavoda). Republiški zavod izdaja tudi Varstvo narave, revijo za teorijo in prakso varstva naravne dediščine.

V zakonu o varstvu naravne in kulturne dediščine¹³⁾ je določeno, da se za naravno dediščino štejejo: »geološke tvorbe, nahajališča mineralov in fosilov, geomorfološke oblike, površinski in podzemeljski kraški pojavi, soteske in tesni, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, močvirja in barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, redki in značilni ekosistemi, živiljenjski prostori rastlinskih in živalskih vrst, reliktna, endemična, redka in značilna rastlinska in živalska vrsta, drevesa, krajinska območja, razgledišča in izletišča, gorski vrhovi, objekti vrtna arhitekture in oblikovane narave.« Omenjeni pojavi so vrednoteni po naslednjih merilih:¹²⁾

- izjemnost (glede na frekvenco pojavljanja v Sloveniji, Jugoslaviji in širše);
- tipičnost (glede na omembne v literaturi in širše);
- kompleksnost (povezanost in soodvisnost posameznih naravnih pojavov);
- ekološki vidik (stanje in značilnosti ekosistema);
- kulturni vidik (pričevalnost, simbolika, slikovitost . . .).

Na osnovi tovrstnega vrednotenja in glede na značaj, obseg in namen objekta je mogoča različna zaščita. Vsi objekti naravne dediščine se žal ne varujejo posebej, pač pa se ščitijo pri prostorskem planiranju. Med posebne zakonske oblike varstva pa štejemo narodne, regijske in krajinske parke, naravne rezervate, naravne spomenike, spomenike oblikovane narave ter ogrožene rastlinske in živalske vrste.

Humer⁵⁾ navaja, da je pod varstvom približno 5 % slovenskega ozemlja, od česar večji del odpade na Triglavski narodni park, sorazmerno majhno pa je število razglašanih naravnih spomenikov. Odloki o zaščiti poleg omejitev pri uporabi zemljišč, tako imenovanih varstvenih režimov, predpisujejo lastniku varovanje in ohranjanje lastnosti spomenika. Spomenik je vpisan v kataster, za zemljišča pa je predvidena tudi predkupna pravica.

IV. GEOLOŠKA NARAVNA DEDIŠČINA

Kljub velikemu deležu geologije na začetku razvoja slovenskega varstva narave je danes ta stroka popolnoma izrinjena in prezrta. Humer⁵⁾ posveti v poglavju Pregled naravne dediščine in njenega stanja geološki dediščini le ta stavka: »Geoloških tvorb in nahajališč mineralov ter fosilov je za zdaj odkritih okrog 40. Njihovo stanje je včidel v redu.«

Tudi v prvem delu novega inventarja¹²⁾, ki zajema celotno območje severovzhodne in del osrednje Slovenije, je geologija količinsko in vrednostno povsem v ozadju. Od 360 evidentiranih objektov najpomembnejše naravne dediščine na tem območju je geoloških objektov le ducat. Območje prekriva celotno Pohorje in Kozjak, del Kamniških in Savinjskih Alp, vse Prekmurje, Haloze, Goričko . . . Evidentirani pa so le naslednji objekti: čizlakit-Cezlak, dravit-Dobrova, Josipdol, Mučka Bistrica, korale-Nova Štifta, marmor – Rimski kamnolom, Smrekovec-Komen, soteska Socka, kamnolom Stranice, Velika in Mala Kopa, Podolševa – železna voda in žvepleni studenec pri Riharju. Na vsem tem območju po podatkih iz inventarja še ni razglašen noben geološki naravni spomenik. Tudi tekstovni del in vrednotenje geoloških objektov v inventarju ustrezajo količinskemu stanju.

Poseben problem predstavlja tipizacija geološke naravne dediščine. Pod nazivom geološko-paleontološka in mineraloško-petrografska naravna dediščina tipološka razdelitev obravnava naslednje pojave:¹¹⁾

- 1.1 Geološke formacije
 - 1.1.1 geološki profili (naravnega in umetnega nastanka)
 - 1.1.2 stiki različnih kamnin
 - 1.1.3 golice (relativno ali absolutno) redkih kamnin
 - 1.1.4 diskordance
- 1.2 Nahajališča redkih mineralov
- 1.3 Nahajališča redkih in značilnih fosilov
- 1.4 Geološke strukture (tektonika)
 - 1.4.1 gube
 - 1.4.2 prelomi
 - 1.4.3 narivi
 - 1.4.4 tektonske drse in ogledala
- 1.5 Nahajališča palinoloških profilov

Če primerjamo tipološko klasifikacijo s tisto, ki so jo izvedli geografi za področja geomorfologije in pedologije in zajema oblike preperevanja, rečne erozije, ledeniškega delovanja, tipe abrazijskega reliefa, akumulacijske oblike, kraške pojave in pedologijo, vsega skupaj 63 tipoloških oblik ali pa za področje hidrologije s 17 tipološkimi oblikami, vidimo, kako je geologija zastopana v trenutnem metodološkem sistemu varstva naravne dediščine. Zato podajam predlog novega tipološkega členjenja geološke naravne dediščine:

1. mineralogija in petrografija
 - nahajališča redkih mineralov
 - nahajališča rudnih mineralov (majhni rudni pojavi)
 - izdanki in pojavi redkih kamnin
 - nahajališča značilnih kamnin (opuščeni kamnolomi, njihovi deli)
 - stiki različnih kamnin
2. paleontologija in stratigrafija
 - stratigrafski profili
 - nahajališča redkih in značilnih okamnin
 - nahajališča fosilnih združb
3. sedimentologija in pedologija
 - oblike preperevanja in denudacije
 - lokacije recentnega sedimentiranja
 - sedimentne teksture in strukture
 - pedološki profili
 - fosilna tla
 - naravne talne sekvence
4. tektonika
 - gube
 - prelomi, razpoke, prelomne cone
 - narivne strukture
 - tektonske drse in ogledala
 - tektonska okna in krpe
5. palinologija
 - značilni palinološki profili
 - območja, pomembna za palinološka preučevanja (pa. rezervati)
6. hidrogeologija
 - naravni termalni izviri
 - naravni izviri mineralnih vod
7. (KARSTOLOGIJA)

Preglejmo nekaj tipičnih geoloških lokacij v luči novega predloga. Kot primer nahajališča redkih mineralov lahko omenimo klasično nahajališče dravita na območju Strojne pri Dravogradu ali pojave aragonitnih ježkov, kot je tisti v Rotovnikovi jami. Obe lokaciji sta že vključeni v novi inventar. Pod nahajališčem rudnih mineralov lahko razumemo, denimo, manjše rudne pojave, na primer boksit pri Bohinju ali vodne izvire s samorodnim živim srebrom pri Podklancu. Med izdanki redkih kamnin omenimo pojave čizlakita ali diabazne leče na Škofjeloškem. Pod nahajališči značilnih kamnin razumemo predvsem opuščene kamnolone ali njihove dele, kjer so pridobivali stavbarski kamen. V to kategorijo spadajo kamnolomi podpečana, gliničana, peračiškega tufa . . . Te lokacije imajo velik pomen tudi za kulturno, stavbno dediščino. Omembne vredni so še pojavi posebnih kamnin, denimo skrilolomi strešnega skrilavca, kamnolomi konglomerata, ki so ga pridobivali za mlinsko obrt, znamenitih brusnih kamnov ob Sotli itd. Pojavi iz skupine mineralogija in petrografija imajo predvsem prezentacijsko-učni pomen, njihova valorizacija pa kulturološko pričevalno težišče. Zaščita paleontološko stratigrafske lokacije ima znatnejši znanstveno-raziskovalni pomen. Med primere nahajališč redkih in značilnih okamnin uvrstimo vsaj koralni greben na Trnovskem gozdu, za klasično nahajališče fosilnih

združb pa Drenov grič. Prav tako so za znanstveno-raziskovalno delo pomembne lokacije sedimentoloških in pedoloških ter palinoloških tipov, medtem ko ima skupina tektonskih pojavov pogosteje krajinsko-estetske kvalitete. V to kategorijo spadajo, denimo, znamenite gube volčanskih apnencev, narivne strukture Drenovega griča ali pa tektonsko okno pri Knežaku. Na koncu omenimo še hidrogeološke primere, denimo hipotermalne naravne izvire Topličnika pri Kostanjevici ali pa izvire v dolini Ščavnice in v Kapeljskih gorica.

Dejstvo je, da so [redacted]. Poglejmo le primer nedavno uveljavljenega Odloka o razglasitvi opuščenega dela kamnoloma Drenov grič – Lesno brdo za geološki naravni spomenik. Lokacija tipološko združuje mineralogijo in petrografijo, paleontologijo in stratigrafijo, tektoniko in sedimentologijo. Še kompleksnejšo sliko pa dobimo v povezavi z drugimi zvrstmi naravne dediščine. Ni potrebno posebej poudarjati neločljive povezanosti geoloških pojavov z geomorfologijo in hidrologijo. Tudi pri nas smo, kot drugod po svetu, do sedemdesetih let govorili o geomorfološki kot o delu geološke dediščine, saj je prva le zunanja pojavna oblika geološkega fenomena. V kontekstu imajo posebno mesto tudi kraški pojavi. Taka povezava je, kot bomo še videli, smiselna tudi zaradi varstvenih režimov.

Lep primer kompleksnosti in povezav z drugimi zvrstmi je soteska Otavščice Pekel pri Borovnici (v razglašanju), ki združuje tektoniko s hidrologijo, kar se navezuje na botaniko in zoologijo itd. Take lokacije imajo pri vrednotenju po pravilu tudi najvišjo vrednost.

Nenazadnje moramo omeniti zvezo s kulturno dediščino, in to ne le v smislu tradicionalnih gradiv. V Sloveniji imamo vrsto tehniških spomenikov oziroma objektov tehniške dediščine, ki so neločljivo povezani z geologijo. Tak primer so opuščeni rudniki in rudniške naprave. Omenimo le Idrijo kot enkratni primer prepletanja naravne in kulturne dediščine.

Od veljavne metodologije na področju varstva geološke dediščine je še najustreznejši veljavni varstveni režim, ki je sestavni del odloka o razglasitvi določene lokacije za naravni spomenik, velja pa tudi sicer na območju tozadevne naravne dediščine. Po Petrlinu s sod.¹²⁾ je na območju geološke naravne dediščine prepovedano odkopavati, odnašati, lomiti ali razbijati kamnine in okamnine, gospodarsko izkoriščati kamnine, izvajati zemeljska dela, ki bi posredno ali neposredno prizadela geološko naravno dediščino, graditi vse vrste stavb in infrastrukturne objekte, zasipati geološke profile ali golice in minirati ali kako drugače povzročati neželene vibracije. Po predhodnem soglasju pristojne službe – regionalnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine – pa je mogoče urediti objekt za obisk javnosti, na primer zgraditi poti za obiskovalce in postaviti obvestilne table. V ta varstveni režim bi bilo nujno uvrstiti tudi možnost za raziskovanje in vzorčevanje v znanstvene namene, izjemoma in pod strogim nadzorom pa tudi odvzem kamninskih blokov za potrebe restavriranja kulturnozgodovinskih objektov. Tudi tu pa bi bilo še bolj smiselno izoblikovati enoten varstveni režim za geološko in geomorfološko naravno dediščino.

V. SKLEP

Kljub veliki vlogi geologije na začetku naravovarstvenega gibanja je danes stroka popolnoma izrinjena iz varstva geološke naravne dediščine. Zaščita geoloških naravnih spomenikov zaostaja za drugimi zvrstmi naravne dediščine za več desetletij. Večina pomembnih geoloških lokalitet v inventarju je izpuščenih ali nepopolno obdelanih. Celo

najpomembnejše lokacije še niso zaščitene. Predlog nove tipologije in dopolnila varstvenega režima kot tudi načrtovana nova inventarizacija najatraktivnejših geoloških pojavov so nujni ukrepi za izboljšanje stanja. Ob tem je potrebno posebej poudariti, da so geološki viri neobnovljivi in so, enkrat uničeni, za vekomaj izgubljeni iz naravne zakladnice.

NATURE CONSERVATION AND GEOLOGICAL HERITAGE IN SLOVENIA

(Summary)

J. ROTAR

The paper concerns development of the natural conservation in Slovenia and the influence of geologists as the beginners of the nature conservation. The current situation in conservation of the natural heritage in Slovenia is presented. Only a few of hundreds of natural monuments are considered as geological phenomena. An updated list of the geological heritage typology has recently been completed in order to improve the impact of geology in the field of the natural conservation.

LITERATURA – REFERENCES

1. BADJURA, R. (1930); Sto izletov. Samozaložba, Ljubljana, p. 171.
2. BEVK, S. (1920); Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Spomenica. Glasnik Muzejskega društva Slovenije, 1-4: 69-75, Ljubljana.
3. BRILEJ A. (1939); Kongres Mednarodne unije planinskih združenj. Planinski vestnik 11: 340-344, Ljubljana.
4. BUFON, Z. (1971); Naravoslovje v slovenskem narodnem prebujanju. Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, 1: 1-77 Ljubljana.
5. HUMER, J. (1989); Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji. Gradivo Republiškega komiteja za kulturo. ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, p. 187.
6. KOS, F. (1923); Varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Glasnik muzejskega društva za Slovenijo, 1-4: 65-67, Ljubljana.
7. PISKERNIK, A. (1965); Iz zgodovine slovenskega varstva narave. Varstvo narave 2-3: 59-75, Ljubljana.
8. RIBARIČ, V. (1989); Albin Belar (1864-1939) in začetki slovenske seizmologije. Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike, 10: 41-68, Ljubljana.
9. VALENTIN, S. (1940); Narodni park Okrešelj. Planinski vestnik, 10: 278-284, Ljubljana.
10. WESTER, J. (1939); Marko Vincenc Lipold o Savinjskih Alpah. Planinski vestnik, 10: 304-307, Ljubljana.
11. PETRLIN, S. in sod. (1976); Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije. ZVNKD, Ljubljana.
12. PETRLIN, S. in sod. (1988); Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, I. del. ZVNKD, Ljubljana, p. 436.
13. Zakoni (1985); Predpisi s področja kulture. ČZ Uradni list SRS, Ljubljana p. 254.